

Національна академія мистецтв України
Національна спілка художників України

ХУДОЖНИК І КНИГА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

науково-практичної конференції
в межах 4-ї Всеукраїнської трієнале книжкової графіки

07 травня 2019 р.

Київ

УДК 766:655.3.066.11
X98

Художник і книга: зб. тез доповідей наук.-практ. конф., Київ, 07 травня 2019 р. – К., 2019. – 35 с.

Збірник укладено за матеріалами науково-практичної конференції «Художник і книга», проведеної Національною академією мистецтв України та Національною спілкою художників України 07 травня 2019 р.

Науково-практична конференція «Художник і книга» проводиться в межах 4-ї Всеукраїнської триєнале книжкової графіки – мистецького проекту, організаторами якого виступають Міністерство культури України, Національна спілка художників України, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури України. Конференція покликана сприяти поглибленому вивченню новітніх тенденцій, технік і технологій у світовому та вітчизняному дизайні книги, традиційних та новаторських прийомів у книжковій графіці, проблемам книговидавництва в Україні та перспективним напрямам їх вирішення.

Редакційна колегія

- Чебикін А.В.*** - президент НАМ України, академік НАМ України, професор
- Яковлєв М.І.*** - перший віце-президент Національної академії мистецтв України, академік НАМ України, доктор технічних наук, професор
- Бітасєв В. А.*** - віце-президент НАМ України, академік НАМ України, доктор філософських наук, професор
- Перевальський В.Є.*** - академік-секретар відділення образотворчого мистецтва НАМ України, академік НАМ України, доцент
- Федорук О.К.*** - академік-секретар відділення теорії та історії мистецтв НАМ України, академік НАМ України, доктор мистецтвознавства, професор
- Бердинських С.О.*** - учений секретар відділення образотворчого мистецтва НАМ України, кандидат технічних наук
- Харченко П.В.*** - учений секретар відділення теорії та історії мистецтв НАМ України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЗМІСТ

БЕРДИНСЬКИХ Святослав Олександрович. Синтез традиційних та новітніх засобів книжкової графіки	5
ГАЛИНСЬКА Галина Іванівна. Роль художника в книзі для дітей	7
КИРИЛЮК Наталія Віталіївна. Особливості впливу художньої ілюстрації на розвиток творчого мислення дітей у сучасному світі	7
КОЛОМІЄЦЬ Антон Володимирович. Книжкова графіка Києва доби бароко	9
КРЕТОВ Андрій Іванович. Творчість Георгія Малакова і образи українського дитинства шістдесятих років ХХ ст.	10
КУКІЛЬ Марія Юрївна. До проблем сучасного стану українського книговидавництва	12
ЛУЦИШИНА Дарія Володимирівна. Принципи синергії у творенні та презентації арт-книги художницею А. Комаровою	13
МІТЧЕНКО Віталій Степанович. Про майбутнє паперової книги	14
НЕСТЕРЕНКО Петро Володимирович. Книжково-журнальна графіка у творчості Віталія Мітченка	16
НОВІК-КРЕТОВА Ірина Борисівна. Художнє оформлення нотних видань як важливий чинник музичної освіти	18
ОСТРЯНСЬКА Наталія Євгенівна. Функціональний аспект векторного зображення у дизайні книги	20
ПАЛІЙ Дмитро Олексійович. Книжкова графіка Володимира Юрчишина у фондovій колекції та у виданнях Музею книги і друкарства України	21
ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ Василь Євдокимович. Юрій Галіцин. Ілюстрація майбутнього	23
ПИЛИПЕНКО Іван Якович. Микола Стороженко як ілюстратор Лесі Українки	25
ПШЕНИЧНА Мирослава Василівна. Творчість Володимира Голозубіва як новітнє явище мистецтва книги 1970 – 1990-х років	26

<i>СМІРНОВА Дарія Андріївна.</i> Втілення ідеї синтезу мистецтв в ілюстраціях Миколи Стороженка	28
<i>СОВА Ольга Сергіївна.</i> Графічний роман – візитівка сучасності	29
<i>ХАРЧЕНКО Поліна Вагифівна.</i> Новий етап розвитку синтезу мистецтв в оформленні сучасних друкованих видань	31
<i>ШЕВЧЕНКО Мирослава Євгеніївна.</i> Книжкова графіка 1960-х років: традиції і новації	32
<i>ЮР Марина Володимирівна.</i> Художнє оформлення «Шевченківської енциклопедії»	33
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	35

БЕРДИНСЬКИХ Святослав Олександрович
кандидат технічних наук
учений секретар відділення образотворчого мистецтва
НАМ України

СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НОВІТНІХ ЗАСОБІВ КНИЖКОВОЇ ГРАФІКИ

Незважаючи на новації, «класичні» техніки в книжковій графіці не втрачають своєї актуальності, а дедалі частіше поєднуються з цифровими технологіями. У практиці використання традиційних технік із залученням цифрових технологій можна вирізнити два способи.

Перший – переведення створеної в реальному просторі графічної продукції у цифровий для подальшої роботи. Далі у цифровому просторі відбувається певна послідовність операцій з коригування та обробки зображення за допомогою цифрових інструментів; Використання першого способу дає такі можливості.

1. Цифрові технології дозволяють гармонійно поєднувати в одне ціле різноманітні графічні прийоми і техніки. Комбінація різних технік у створенні зображення на основі контрастних або подібних поєднань веде до оригінальних вирішень. Використання цифрового простору для організації графічної форми способом поєднання включає в себе:

- поєднання різноманітних графічних технік в одному зображенні, суміщення яких технологічно неможливе в традиційному виконанні;
- поєднання на одній площині різноманітних зображень (цифровий колаж) – площинних та просторових. Це дає широкі можливості в організації глибинної структури простору;
- доповнення графічної моделі, побудованої в предметному просторі, засобами цифрового інструментарію, до яких належать різноманітні способи фарбування, векторні побудови, шрифти тощо;
- доповнення моделі, побудованої в цифровому просторі, засобами традиційної графіки, наприклад текстури, зафарбування тощо.

2. Використання цифрових технологій для редагування та перетворення зображення:

- руйнування, розчленування вихідного зображення, створеного в класичних техніках, на певні складові частини задля подальших композиційних дій (зміни розміру, розташування, просторової орієнтації, операції множення);
- трансформація (деформація) графічного образу, в що входить інструментарій площинних трансформацій та коригування форми;
- ефект зміни масштабу, що полягає у створенні графічної форми способом зменшення або збільшення сканованого зображення, виконаного «класичним» способом. При збільшенні зображення текстура стає виразнішою, зображення грубішає. При зменшенні його відбувається нівелювання неточностей, зменшується товщина ліній, зображення стає витонченішим;
- очищення зображення, видалення зайвих фрагментів тощо;
- перетворення складових частин зображення на іншу систему графічних символів. Наприклад, це може бути перетворення тонового зображення на лінійне, глибинного зображення на площинне, зміна текстури зображення, імітація різноманітних технік тощо;
- коригування властивостей насиченості кольору, яскравості, контрасту, прозорості складових графічного зображення.

Використання другого способу, який передбачає коригування в предметному просторі матеріалізованої продукції цифрового моделювання, дає можливість вирішення таких завдань.

- доповнення графічної моделі засобами традиційних графічних технік з метою створення нових графічних форм і вираження деяких об'єктивних властивостей та художньо-образних характеристик існуючих форм;
- колаж з використанням різноманітних фактур, фрагментів різних зображень, рельєфних композицій тощо;
- перетворення графічної площини на просторову форму, просторові трансформації площини;
- одержання зображення основного каркаса просторової форми для створення просторового зображення об'єкта традиційними засобами.

У процесі роботи зображення може не раз переходити з одного простору в інший, послідовно використовуватись перший і другий способи.

Отже, поєднання традиційних засобів візуалізації із комп'ютерними технологіями дає перспективний напрям розвитку книжкової графіки, відкриває нові оригінальні можливості у використанні традиційних графічних технік.

ГАЛИНСЬКА Галина Іванівна
заслужений діяч мистецтв України
професор
керівник навчально-творчої майстерні книжкової графіки
НАОМА

РОЛЬ ХУДОЖНИКА В КНИЗІ ДЛЯ ДІТЕЙ

Книга – форма організації писемності, засіб зберігання та передачі інформації. Мистецтво книги – одне з найвищих культурних досягнень людства, єдність духовної та матеріальної культури.

Книга займає одне з головних місць у вихованні світогляду дитини. Через книгу дитина пізнає життя, розуміє явища та події, людські почуття, правила поведінки.

Життєвий досвід дитини є недостатнім, тому, чим молодша дитина, тим більше значення мають малюнки, тим важливішою є роль художника-ілюстратора. Малюнки можуть бути реалістичними або стилізованими, фрагментарними або фактурними, але повинні бути простими і ясними, щоб дитина могла зрозуміти зображену річ або явище. Головна мета – пізнавальний зміст в книзі для наймолодших.

Важливість цікавої, пізнавальної, чудово ілюстрованої книги для дітей важко переоцінити. Художники книги мають використовувати всі засоби художньої виразності.

Художня уява дитини часто дуже смілива і розкута, вимагає від художника не тільки професійної майстерності, але й вміння перевтілюватись, повернутись в світ своїх дитячих мрій та фантазій.

КИРИЛЮК Наталія Віталіївна
викладач 1 категорії Школи мистецтв №7

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ХУДОЖНЬОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сьогодні, в часи, коли українська інтелігенція намагається усіма зусиллями підтримати українську мову, мистецтво, освіту є дуже важливим виховання майбутніх громадян. Колосальна частина цього – читання книги.

Я, як викладач в школі мистецтв і мама двох дітей, дуже гостро відчуваю необхідність в присутності гарних книжок у житті дитини. В першу чергу, хочу зазначити, що сучасні діти дуже гостро і гарно сприймають інформацію, вміють

креативно мислити, і інколи, ми дорослі, з досвідом і творчим потенціалом не здатні відчувати широту дитячих думок, їх уявлень і мрій.

Завдання художника-ілюстратора не тільки допомогти уявити героїв і події в творі, але й дати поштовх для власних відчуттів і бачення подій, відчувати емоції пізнання, дослідження, мрій. Ілюстратор повинен не лише прикрашати книгу, а й, інколи, навіть в ілюстраціях показати свою ідею розвитку подій в творі.

В сучасному світі, в світі комп'ютерних технологій і в світі електронної книги, велика роль належить культурі читання. Знайти тихе місце і час та гортаючи сторінку за сторінкою відчувати себе одним цілим з оповіданням. Іноді зупинитися та знов перечитувати улюблену фразу, відчувати емоції автора і художника. Як часто в наші дні, дорослі залишають себе без цього задоволення, забувши, що саме в тиші з'являються справжні мрії і плани по їх втіленню. Недаремно в більшості релігій є правило вихідного дня, свята – це час не тільки піти до церкви, а й, в першу чергу, залишитися в тиші і подумати про своє життя і власні цілі на сьогодні і майбутнє. В цьому дитині більше допомагає і наштовхує книга, вона стає його нібито путівником.

Я виявляю і чітко бачу для себе деякі проблеми в ілюструванні сучасної

Художньої літератури для дітей. Звичайно, деякі видавництва вимушені заради економії друкувати примітивні ілюстрації, але є і недешеві сучасні видання в яких ілюстрація може бути занадто абстрактною, хоча з художньої точки зору вона є абсолютно сучасною й стильною. Особливо це стосується книжок для молодшого віку. Але я хочу навести і гарний приклад. Моїй донечці в 7 років, хрещена подарувала їй книги з серії «100 казок», видавництва А-ба-ба-га-ла-ма-га, які ілюстрували талановиті, різні за стилем художники. Малюнки в книжках чарівні, витримані в українському колориті. Зміст казок часто філософський і кумедний одночасно, але в тексті багато маловживаних слів, старовинних обертів мови, що трохи ускладнює сприйняття. Думала, що книгу трохи почитаємо і буде вона стояти, чекати наступних поколінь дітей, але ж ні! Приклад цієї книги - зразок, коли ілюстрація надихає читача, донечка раз за разом бере її читати, або просить зробити це мене. І це чарівно! Я, інколи, на уроках пропоную дітям проілюструвати улюблену книгу, українську казку, прислів'я. Показую їм гарні українські видання для натхнення і діти зацікавлюються!

Головна мета моєї доповіді сьогодні, звернення до видавництв, авторів, художників - не зупинятися, писати, малювати, видавати, не дивлячись на некомерційність книговидання. Хороша дитяча книга є життєво необхідною для виховання розумної, впевненої, свідомої особистості. Сучасні діти мають велику свободу вибору, і батькам, і викладачам необхідно в хаосі сучасного

сьогодення спрямовувати дитячі душі до доброго і вічного, якби пафосно це не звучало!

Маю бажання також добрим словом пригадати і підручники для школярів. Видавництва намагаються крокувати в ногу із сучасністю і при цьому опускаються до рівня коміксів. Користуючись нагодою, хочу подякувати Університету Грінченка за створення підручників в рамках проекту «Нова українська школа», - Освіта для життя, а також, інші видавництва, серед яких Видавництво Старого Лева, Розумна дитина, Освіта, А-ба-ба-га-ла-ма-га, Ранок, Промінь.

Книговидавці отримують багато міжнародних нагород, спрямовують сили не тільки на сучасний ринок, але й на популяризацію української літератури.

Спілкуючись з дітьми я відчуваю що Україну чекає гарне майбутнє! Поняття добра і зла, краси і жахиття притаманні дітям від природи, а книга спрямовує особистість на розвиток свідомого громадянина! Слава освіті і мистецтву! Слава Україні!

КОЛОМІЄЦЬ Антон Володимирович
аспірант НАОМА

КНИЖКОВА ГРАФІКА КИЄВА ДОБИ БАРОКО

У XVII–XVIII ст. у зв'язку з попитом та потребою в ілюструванні друкованих книжок в Україні з'явилася книжкова графіка – гравюра і рисунок.

Уже за Петра Могили Київ мав першокласну друкарню та відповідного рівня майстрів рисунку та гравюри. Ця друкарня, що розташовувалася у Київській лаврі, мала також власну художню школу книжкової графіки.

Як зазначає у статті «Своєрідність українського бароко» Андрій Белень, серед десятків відомих граверів, найяскравішими вважаються І. Щирський, О. та Л. Тарасевичі, І. Мигура, Д. Галяховський, Н. Зубрицький, Г. Левицький, А. та Й. Гочемські. І якщо дереворит був першою технікою майстрів різного рівня, в т.р. і самоуків, то згодом, переймаючи західну школу, та взоруючи на найкращі європейські зразки, київські майстри книжкової ілюстрації переходили до гравюри по міді. Сталося ж це приблизно в останній чверті XVII століття.

Рівень взірців для копіювання у «кужбушках» можна оцінити за списком, що наводить у своїй статті «Нове життя книг кунштових» мистецтвознавець Ганна Шустіна. Зустрічаємо серед інших: Біблію Піскатора, видання 1674 року у двох томах (Старий і Новий Заповіт), Біблію Краусена 1702 і 1705 року,

Біблію Вейгеля, альбом гравюр із зображенням віттарів римських храмів, книг з архітектури й перспективи, навчальний альбом з малювання Прейслера.

Власне, знайомство з самими «кужбушками» дає можливість оцінити високий рівень вимог лаврської школи до своїх учнів. Тут важливо зазначити, що, дуже ймовірно, лаврська школа була територіально «віддаленим художнім факультетом» Київської академії Петра Могили. Певними доказами того є те, що і І. Щирський, і І. Мигура були могилянцями, а останній ще й викладав в Академії піітику.

Високий рівень барокової естетики та майстерність панегіричних гравюр цих двох митців вказує як на їхній талант, так і на школу, яку вони отримали, та водночас на високі щодо естетики вимоги замовників. Останнє є надзвичайно важливим і навіть певним чином визначальним чинником появи на світ мистецьких творів такого високого рівня.

На такому ж рівні ілюструвалися книжки лаврської друкарні, зокрема учительні євангелія. Андрій Белень вказує на ілюстрований Л. Тарасевичем «Патерик». Серед патерикових ілюстрацій дуже виразний портрет Нестора-літописця (гравюра на міді, 1702 р.).

Високий рівень київської книжкової графіки доби бароко свідчить про те, що тогочасна київська школа виховувала майстрів європейського рівня.

КРЕТОВ Андрій Іванович
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін
НАОМА

ТВОРЧІСТЬ ГЕОРГІЯ МАЛАКОВА І ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОГО ДИТИНСТВА ШІСТДЕСЯТИХ РОКІВ ХХ СТ.

Українською мовою більш ніж 10 років тому вийшла книга Ганса Блюменберга «Світ, як Книга», яка ретельно розглядає на історико-культурному та філософському матеріалі значення метафори книги в розвитку європейської культури. Хотілося б поділитись власним досвідом сприйняття української книги в моєму дитинстві, де неабияку роль зіграв художник Георгій Малаков (звичайно тоді, піввіку тому, прізвищем художника я не цікавився, а уважно роздивлявся лише його ілюстрації до книг Володимира Владко та інших авторів). Українське радянське дитинство середини 60-х років було цікавою епохою. В ній поєднався й початок космічної ери, наші мрії про загадкове майбутнє з експедиціями на Марс та інші планети, ще не згасла

віра в комуністичну утопію з її загальною справедливістю й можливістю небаченої й нечуваної самореалізації людини. Ми зачитувались книгами Ремарка і Рея Бредбері в чудових українських перекладах, з характерними ілюстраціями вітчизняних митців. Водночас нашим «світом як книгою» була історія з її піратами, лицарями, мушкетерами, козаками.

Если, путь прорубая отцовским мечом,
Ты соленые слезы на ус намотал,
Если в жарком бою испытал, что почем,-
Значит, нужные книги ты в детстве читал!

В.Висоцький

Розповім про своє враження від порівняння російського дитячого часопису «Мурзилка» з українським «Барвінком». І в одному, і в іншому було оповідання одного й того ж письменника про радянських (звісно!) партизанів. Але в «Мурзилці» ілюстрації були створені в такому собі умовному стилі 60-років, модному в ті часи. В українському ж ілюстрації були більш реалістичними, і як цікаво мені було там побачити справжній кулемет «Максим», точнісінько такий, як притягли хлопці зі звалища металобрухту, і потім на столі, у нашому запорізькому дворіку середини 60-х, наші старші товариші цей тулуб «Максима» розібрали до гвинтика. Він був зображений в «Барвінку» людиною розуміючою, що таке зброя... Може в цьому відчувалася як рятівна «провінційність», так й «подвійний» (порівняно з союзною столицею) тиск українських партійних ідеологів, які не дозволяли «модерністських новацій»... Але «Барвінок» мені подобався більше, ніж «Мурзилка», як і пригодницькі книги з ілюстраціями Малакова, із старанно (й водночас монументально) виписаними алебардами, панцирами, ботфортами, виразними, історично характерними образами чоловіків та жінок. Все тут було справжнє, непідробне, речове. Моє дитяче серце тремтіло, коли я бачив на обкладинці слово «пригоди» та українські ілюстрації. Саме тому не можна зводити минуле до плоских ідеологічних формул. Необхідний диференційований підхід до тієї культури, яка залежала від часу, місця, осіб, які її творили, ідеалів, які вона втілювала, та їх співвідношення з реальною практикою мистецького життя. Адже була реальність національної книжки, був український світ як книга, книга чудова, стильна, яку, навіть зачитану й жовту, приємно було взяти в руки. Завдяки цьому Україна жила. В барвистих національних образах, в своїх тлумаченнях світової класики, в намаганнях зазирнути у майбутнє... Завдяки книгам, підручникам, завдяки нашим вчителям з української мови. Допоки буде жити українська книжка, буде жити і наша мрія. В європейському «Світі як Книзі» ми не зайві.

КУКІЛЬ Марія Юріївна
художник-ілюстратор, експерт з продажу книг

ДО ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СТАНУ УКРАЇНСЬКОГО КНИГОВИДАВНИЦТВА

В суспільстві України, на сьогоднішній день, попри сучасні інформаційні технології, книга залишає у світогляді людей своє первинне значення – як цілісний витвір інформаційного, художнього, поліграфічного мистецтва. Тому при придбанні книжкового видання покупець свідомо звертає увагу на усі його складові: текст (літературні якості чи відповідність перекладу), верстку, художнє оформлення (обкладинка, внутрішні ілюстрації та їх зв'язок), поліграфічне виконання, наявність обгортки на подарункових виданнях. Якщо один із складових не відповідає запиту або має брак, купівля обраної книги ставиться під великий сумнів.

Однією з важливих проблем для українського книговидавництва залишається спрямування більшості видавництв на перекладну літературу іноземних авторів. В процентному відношенні на іноземну літературу припадає 75–80% і лише 15–20% – на українську. Величезний асортимент перекладної літератури належить Видавництву Старого Лева, високою якістю продукції відзначається Видавничий дім Школа. Вже п'ять років на світовому ринку користуються великою популярністю видання на психологічну, мотивуючу та соціальну тематику. На Україні теж з'являються книги даного спрямування як для дорослих, так і для дітей – у видавництвах ІРІО, Наш Формат, Видавництво Старого Лева. Український читач має змогу ознайомитись з провідними європейськими дитячими бестселерами: серіями «Джуді Муді» Меган Макдональд, «Щоденник Слабака» Джеффа Кінні, «Лотта та її катастрофи» Аліс Пантермюллер, «Джейн, лисиця і я» Фанні Брітт.

Українські видавництва Книголав, Віват, Crystal Book, Основи, А-ба-ба-га-ла-ма-га, Видавничий дім Школа успішно реалізують власні проекти, такі, як серія «Видатні українці» (вид-во ІРІО), розвивальні книжки-картонки для дітей В. Фадієнка (вид-во Школа), книги «з віконцями», українські віммельбухи, дитячі енциклопедії з різних галузей знань.

Зі вступом України до Євросоюзу значно виріс попит на підручники для вивчення англійської мови. Однак, вочевидь, великі обсяги друкованої продукції негативно вплинули на якість художнього оформлення видань (купівля готових ілюстрацій із фотобанків, стоків тощо).

Великою проблемою залишається випуск літератури національної тематики. Бракує літератури про історичне минуле України, творів вітчизняної

класики, збірок народного фольклору, якісних подарункових видань українських перлин літератури: «Кобзаря» Т.Г. Шевченка, «Лісової пісні» Л. Українки, «Енеїди» І. Котляревського ін.

Як висновок, українська видавнича справа має великий потенціал, підтвердженням тому є високі місця вітчизняних ілюстраторів на міжнародних конкурсах книжкової графіки. Але загальний рівень друкованої продукції залишається не зовсім задовільним через застаріле поліграфічне обладнання та відсутність контролю керівництва на всіх етапах видання книги – від проекту до реалізації на місцях продажу. Але головне – усвідомлення великої відповідальності видавців перед українським народом за його майбутнє, тому що книга – це носій духовності, знань та досвіду нації.

ЛУЦИШИНА Дарія Володимирівна
аспірант НАОМА

ПРИНЦИПИ СИНЕРГІЇ У ТВОРЕННІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ АРТ-КНИГИ ХУДОЖНИЦЕЮ А. КОМАРОВОЮ

У сучасному світі цифрових технологій друкована книга із джерела інформації поступово перетворюється на твір мистецтва і предмет уваги колекціонерів. Доступність інформації та поширення електронних аналогів книги ставлять нові завдання не лише перед видавцями, а й художниками, причетними до оформлення друкованої продукції. У цьому контексті активно розвиваються різні авторські прийоми творення арт-книг, серед яких реалізовується і принцип синергії, як взаємодії різних частин в арт-об'єкті.

В Україні існує фундаментальна мистецька школа графіки з багаторічними традиціями, низка профільних вузів займається підготовкою художників-графіків, ілюстраторів. Завдяки розвитку й доступності комп'ютерних засобів вони мають змогу створювати складні роботи, що поєднують і сучасні технології, і традиційні техніки. Випускниця Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури А. Комарова у своєму проекті «Пісні Купідона», що репрезентує оформлення збірки української любовної поезії XVI - початку XIX ст., звертається до світлового мистецтва, надихаючись творами міланської дизайн-студії Carnovsky, Олафура Еліассона та ін.

А. Комарова відходить від традиційного розміщення ілюстрацій у площині книги. Художниця створила одну велику ілюстрацію, яка експонується на стіні подібно до шпалер, від стелі до підлоги. Лінійні скетчі античних героїнь, виконані від руки, переведено у вектор за допомогою програми Adobe

Illustrator, а типографські символи у вигляді стрілок та курсорів відображають діалог між жінками на кшталт переписки у соціальній мережі, нагадуючи прийом, характерний для коміксів. Так героїні барокової української поезії опиняються у віртуальній реальності сучасного світу. Композиція складається з трьох шарів, кожен - в одному з кольорів RGB. Тло заповнене традиційним орнаментом української козацької вишивки жовтого кольору, що робить його слабо видимим при звичайному освітленні. Але саме світло є основним елементом проекту. Кольорові шари ілюстрації зникають і проявляються при освітленні протилежного кольору (наприклад, жовтий орнамент стає видимим при підсвітці синім світлом). Таким чином, твір ґрунтується на синергії, є багатшаровим не лише у смисловому та часовому вимірах, а й у фізичному. Глядачу пропонується поглянути на нього з різних точок зору і поєднати різні за стилем та технікою рисунки у цілісну ілюстрацію завдяки їх нашаруванням.

Робота А.Комарової є яскравим прикладом того, який надзвичайно широкий простір для втілення своїх ідей мають сучасні художники. Вони сміливо використовують синтез стильових напрямків і технік, при цьому вільно інтерпретуючи текст. Оформлення книги виходить за межі прикладних завдань і стає повноцінним мистецьким об'єктом.

***МИТЧЕНКО Віталій Степанович**
заслужений діяч мистецтв України
професор кафедри графічних мистецтв НАОМА*

ПРО МАЙБУТНЄ ПАПЕРОВОЇ КНИГИ

Останнім часом поширюється тенденція до читання художніх текстів на електронних носіях, одночасно розповсюджується думка про те, що паперова книга-кодекс зникає як матеріальний об'єкт, поступаючись електронній книзі.

Звичайно, книга-текст, існуючи у цифровому форматі, виконує важливу справу, презентуючи словники, енциклопедії, науково-популярні видання. Але традиційна книга-кодекс, яка є просторовим об'єктом, виконує значно більше естетичних та пізнавальних функцій, оскільки вона існує одночасно як текст, і як річ – продукт виробництва та художньої творчості.

Відомо, що до початку ХХ ст. оформлення друкованої книги не було пов'язано з її змістом – воно лише презентувало існуючий на той час її виготовлення стиль декоративного мистецтва. Яскравим прикладом цього є книги, видані у першій чверті ХІХ ст., які були оформлені в стилі «ампір».

Але на початку ХХ ст. у Росії була видана книга, яка стала своєрідним маніфестом сучасної книги і заклала естетичні основи художнього оформлення книги у ХХ ст.

Маємо на увазі книгу відомого дослідника графічного мистецтва А. Сидорова «Мистецтво книги». Автор визначає книгу-кодекс як синтетичне явище, яке повинно поєднувати естетичні якості набору та конструктивні прийоми зовнішнього оформлення. У другій частині свого дослідження автор, порівнюючи обкладинки Г. Нарбута та І. Білібіна, називає обкладинку першого більш архітектонічною і конструктивною. У третій частині наголошується на тому, що існуючі на той час ілюстрації лише візуалізують літературний образ, в них не відчувається присутність художника як співавтора, який доповнює образ, створений автором книги.

Одночасно з А. Сидоровим теорію сучасної книги розробляв відомий російський художник В. Фаворський, який наголошував на тому, що книга це – зображення просторовим засобами часового літературного твору. Митець та теоретик ретельно аналізував стилістичний зв'язок між ілюстрацією та текстом. Це ж завдання, але більш радикальними засобами, намагалися втілювати в життя українські футуристи (наприклад, «поезомалярство» М. Семенка та його однодумців), а задовго до них майстри українського бароко (С. Полоцький, І. Велічковський та ін.).

В середині ХХ ст. став вживатися новий для книжкової справи термін «дизайн книги». Цей термін об'єднав всі не зображальні елементи книжкового блоку. В монографії відомого українського дослідника Б. Валуєнка «Архітектура книги» були проаналізовані такі складові книги, як конструкція книжкового блоку, варіанти сполучення полоси набору з ілюстраціями, шрифтова типографіка тощо. У тому ж напрямку працювали мистецтвознавці В. Ляхов, Ю. Герчук та інші.

У другій половині ХХ ст. поступово стверджується думка про те, що архітектоніка книги є основою спільного існування усіх її складових, презентує книгу як унікальний синтетичний об'єкт, що поєднує різні види мистецтв: літературу, образотворче мистецтво та абстрактні знакові системи (шрифт та орнамент).

Отже, торкаючись матеріалів, з яких зроблена оправа, фактура й колір форзаців, паперу книжкового блоку, процес перегортання сторінок, субординація кеглів складальних шрифтів, техніка виконання ілюстрацій, навіть колір капталу та ляссе у руках художника – майстра книги працюють на зміст, ідею та літературний стиль художнього твору. Читання книги-кодексу, дещо нагадує процес медитації і так само, як прадавнє мистецтво каліграфії, повертає до себе все більше шанувальників. Книга-кодекс поступово

переходить до розряду елітних видань й потребує всебічної підтримки громадськості, видавництв та держави.

НЕСТЕРЕНКО Петро Володимирович

кандидат мистецтвознавства

доцент

завідувач проблемною науково-дослідною лабораторією

НАОМА

КНИЖКОВО-ЖУРНАЛЬНА ГРАФІКА У ТВОРЧОСТІ ВІТАЛІЯ МІТЧЕНКА

Заслужений діяч мистецтв України Віталій Мітченко, професор кафедри графіки Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури має за плечима чотири десятиліття творчої праці. Він є дипломантом виставки-конкурсу ім. Георгія Якутовича (2003), диплом I ступеня, лауреатом премії ім. Івана Огієнка, лауреатом галереї «Мистець» ім. Олександра Данченка (2011).

З 1976 по 1986 роки працював художнім редактором, старшим художнім редактором у видавництві художньої літератури «Дніпро», а з 1999 по 2004 був його головним художником. З 2004 по 2008 рік – головним художником видавництва «Грамота». З 1977 року він постійний учасник виставок станкової графіки та книжки в Україні та за кордоном.

Своїми знаннями й високою професійною майстерністю Віталій Мітченко охоче ділиться зі студентами НАОМА. З 1986 по 1999 рік він працював старшим викладачем на кафедрі графіки Української академії мистецтв, після перерви з 2008 року на посаді професора викладає мистецтво шрифту в НАОМА. займається макетуванням, оформленням та ілюструванням книжок, станковою графікою. Він є автором низки статей з історії та теорії кирилических шрифтів. У 2008 році видав посібник «Естетика українського рукописного шрифту», але улюбленою справою майстра є каліграфія. Він учасник численних міжнародних виставок каліграфії в Україні та за кордоном, зокрема в Харкові, Санкт-Петербурзі, Москві (2008), Києві, Великому Новгороді (2009, диплом), Москві, Києві (2010, 2012), Хорватії, Сербії та Грузії. Цим видом графічного мистецтва професійно займається невелика група ентузіастів, а виставки рукописного шрифту завжди користуються великим успіхом у глядачів. Однією з особливостей мистецтва каліграфії, вважає художник, є її імпровізаційність. «Залишаючи відбиток на папері, інструмент фіксує впевнений жест художника, послідовність (дукт) написання окремих елементів

букви, слова, фрази. Глядачі ніби присутні на творчому процесі, співпереживають його разом з художником, мають можливість спостерігати за рухами пензля або пера автора».

Багато сил В. Мітченко віддає макетуванню та оформленню книжки. За багаторічну працю на цій ниві отримав більше 20 дипломів та інших відзнак на республіканських та закордонних конкурсах книги, зокрема найвищу нагороду – «Гран-прі» за антологію «Україна: поезія тисячоліть», «Роксоланія: вигнання з раю», том 1, «Вітчизни дим: повернення до себе», том 2 (Москва, VII Міжнародний конкурс країн співдружності). Він спеціалізується на подарункових виданнях. Серед останніх драмована трилогія Панька Куліша, яка вийшла з друку в 2017 році. Книжки «Байда – князь Вишневецький», «Цар Наливай» та «Петро Сагайдачний» поєднані в цупкий художньо оформлений футляр. Ще чотири книжки в футлярі: «Історія літер», «Буквиці Київської Русі - України», «Козацький скоропис» увійшли до «Української абетки» (2018).

Багато років оформлював В. Мітченко також і різноманітні журнали. Багато з них, на жаль, припинили своє існування. Він автор обкладинки щомісячного культурологічного ілюстрованого журналу «Український світ», перший номер якого вийшов у 1992 році. Розгорнуту концепцію Українського Світу подав у передслові журналу його головний редактор культуролог Олександр Шокало. Зокрема, він розповідав про праісторію Українського Духу, який живе в нашій цілісній міфо-релігійній свідомості. На обкладинці журналу художником зображено знак – символ Українського Світу, в Магічному Колі Всесвіту у вигляді писанки. Нижче подано фото пам'ятки дерев'яної архітектури – Бойківську церкву з села Кривки (1763), яка є окрасою Львівського музею народної архітектури і побуту. Про найвидатніший твір народної архітектури Карпат та інші пам'ятки також йде мова в журналі. Назву журналу Мітченко виконав двома шрифтами – рукописним англійською мовою «Ukraine World» вгорі, а «Український світ» відповідно внизу. Останній є авторською розробкою художника, українським варіантом гротеску. Активно попрацював В. Мітченко і над внутрішнім художнім наповненням журналу. До кожної рубрики часопису він розробив свій символ-модуль, що їх обрано за образно-символічними асоціаціями з розмаїттям архетипів прадавньої української культури. Наприклад, символ «двох рибок», який виник на Придніпровській праматеризні оріїв – орачів у праарійську добу української історії (понад 7 тисячоліть тому). Основа знаку «Довіри», який є першою рубрикою журналу, – яйцевидне зерно як протоелемент світогляду Космічного яйця (Яйця – Райця), як первісний знак-архетип українського аграрного світогляду. Всього в журналі 9 рубрик: довіра, дієпис, слово, родина, лад, господа, інтеграл, мальва, пульс.

При оформленні обкладинки наукового журналу «Пам'ять століть» В. Мітченко використав авторський мальований шрифт. На обкладинці зображено графічно виконану пам'ятку українського бароко «Браму Заборовського» в Софії Київській. В її воротах постає зрубане старе дерево, яке дає ростки – воно символізує відродження України. А ще старовинний щит, купол собору й книги. Композицію обкладинки обрамлено вишуканим орнаментом, під яким зображено, як у колишніх класиків мистецтва обкладинки, ініціали художника – «В. М.».

На початку 2000-х років гостро назріла проблема висвітлення сучасного мистецького життя й «арт-бізнесу» зокрема. 2007 року в Києві вийшов журнал про мистецтво «AURA», однією з важливих тем якого стало обговорення започаткованого в листопаді 2006 року тодішнім директором Українського Дому Заболотною амбітного мистецького проекту проекту «Арт-Київ». За основу обкладинки об'ємного глянцевого журналу (116 стор.) В. Мітченко взяв фрагмент гіпсового рельєфу Олександра Сухоліта «Батько з дитиною», створений 1987 року (приватна колекція). На ньому було анонсовано особливо важливі розділи журналу.

До свого 70-річчя художник відкрив персональну виставку «Мандри» в Музеї книги і друкарства України на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Нині В. Мітченко знаходиться в розквіті свого таланту. Його творам притаманні інтелектуальна насиченість, лаконізм художньої мови, висока графічна культура, професійне володіння техніками графічного мистецтва.

НОВІК-КРЕТОВА Ірина Борисівна,
викладач-методист,
концертмейстер вищої категорії ДШМ ім. С. Турчака, м. Київ

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ НОТНИХ ВИДАНЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Всього два роки тому в Україні видана перша за часів Незалежності ілюстрована повнокольорова «Школа гри на фортепіано», куди увійшли найкращі взірці світової та вітчизняної фортепіанної музики для дітей. Впорядкувала її професор НМАУ ім. П. І. Чайковського, видатний методист, Наталія Гриднева, учні якої вже не одне десятиліття гідно представляють українську фортепіанну школу в усьому світі, автор текстів – відомий

музикознавець і письменник Марія Храпачова, художник - Кость Лавро, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, один з найвідоміших ілюстраторів книжок для дітей. Звернена до малюків 5–7 років, книжка охоплює перші три роки навчання гри на фортепіано. В ній використовується ігровий характер навчання і методичний прийом – спілкування дитини з казковими персонажами, що йдуть поряд з нею сторінками книги, допомагають їй долати труднощі оволодіння інструментом. На жаль, нотна збірка такого рангу і якості, художньо оформлена, з'явилася на 30-му році незалежності, отже, покоління дітей виросло не побачивши нот подібної якості, які б відкривали їм світ музики.

Музична освіта почала запроваджуватися на території України у перші роки XIX ст. Саме тоді з'явилися перші музичні навчальні заклади. Після національного відродження у першій третині XX ст. все ще не вистачало музичних підручників українською мовою, єдина музична термінологія тількино вироблялася. З тих пір пройшло майже століття, але видання музичної літератури в Україні й досі залишається болісним питанням.

Варто зазначити, що сьогодні навчання в українських музичних школах та школах мистецтв відбувається за досить старими підручниками (переважно до 80-х років, рідше – 90-х), більшість з яких видано не в Україні. Проблема досить часто саме в музичних навчальних закладах, вона у нестачі коштів на придбання нової літератури. Через це й відсутність попиту на музичні навчальні видання.

Вже в добу Незалежності був ліквідований спеціалізований нотний магазин на Хрещатику. Символом зневажливого ставлення до вітчизняного виробника в епоху «дикого капіталізму» стала доля Чернігівської фабрики музичних інструментів, на території якої виробляють не свої фортепіано, а труни з дерев'яних матеріалів на замовлення італійської фірми...

Поступово ситуація із нотами українського видання виправляється, більше уваги приділяється їх оформленню, воно стає більш стильним, з елементами національної своєрідності в образах, орнаментах, шрифтах. Зрозуміло, певні ноти можуть бути знайдені в інтернеті, скопійовані з бібліотечних видань. Але ж якою буде радість дитини, перший дотик якої до музичного інструмента буде супроводжуватися нотами творів, складених найкращими українськими композиторами й оздоблених найкращими вітчизняними художниками!

Втім, доля якості нотного видання, своєрідності художнього оформлення нотних збірок (особливо для учнів-початківців) нерозривно пов'язана із долею музичної освіти, піклуванням держави про її збереження.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВЕКТОРНОГО ЗОБРАЖЕННЯ У ДИЗАЙНІ КНИГИ

Векторний формат дозволяє дизайнерам використовувати в своїх роботах не мальовані ілюстрації, геометричні композиції, текстові блоки та інші зображення, створені за допомогою кривих.

Найчастіше векторна графіка застосовується при розробці всіляких знаків, логотипів, піктограм, шрифтових композицій.

Застосовується вона також для створення художніх ілюстрацій. Зазвичай – це стилізовані «плакатні» зображення з обмеженою кількістю кольорів, а також всілякі схеми, діаграми, графіки, інфографіка.

До виразових засобів векторної графіки належить пластика ліній, чисті локальні кольори, оригінальність форми об'єктів, а також каліграфія і стиль оформлення контурних ліній. Вони дозволяють створювати необхідний дизайн і вирішувати безліч художньо-графічних завдань. Підкреслене використання векторної природи зображення дозволяє створювати яскраві, стилізовані, виразні ілюстрації.

Векторне зображення дозволяє з легкістю виконувати будь-які геометричні побудови. Кожен елемент зображення є окремим об'єктом, якому можна присвоїти контур, заливку, пропорції. Це може бути використано при побудові композиції: пошуку ритму, сюжетно-композиційного центру, створення симетрії і асиметрії та ін. Важлива сфера застосування вектору – створення орнаментальних композицій. Векторна комп'ютерна графіка дозволяє розробити елемент орнаменту і з легкістю множити його як лінійно, так і навколо центру, а також віддзеркалити відносно будь-якої прямої.

Великою перевагою є вільне масштабування векторних об'єктів без втрати якості. Завдяки цьому один і той самий дизайн можна легко адаптувати під найрізноманітніші види використання.

Векторна модель не має інструментів, відповідних традиційній техніці живопису. Для створення векторної моделі реалістичного зображення потрібна величезна кількість об'єктів, що складають цю модель. Одним з напрямів еволюції програм векторної графіки саме є розробка нових інструментів, що підвищують реалістичність створюваних зображень (сітчасті заливки, тіні тощо). І хоча векторна модель не призначена для створення фотореалістичних зображень, сучасні інструменти векторної графіки дозволяють створювати ілюстрації, які практично не відрізняються від повнокольорових фотографій.

Реалістичність векторної графіки надають такі інструменти, як перетікання, градієнтні заливки, заливки по сітці.

Векторна комп'ютерна графіка дуже різноманітна і може бути представлена як зразками лаконічних виразних логотипів, так і ілюстраціями, виконаними в різних стилях і з різним ступенем детальності промальовування. У векторі стилі інколи змішуються і трансформуються, а інколи виникають геть нові і непередбачувані.

ПАЛІЙ Дмитро Олексійович
заступник директора

Музею книги і друкарства України з наукової роботи

КНИЖКОВА ГРАФІКА ВОЛОДИМИРА ЮРЧИШИНА У ФОНДОВІЙ КОЛЕКЦІЇ ТА У ВИДАННЯХ МУЗЕЮ КНИГИ І ДРУКАРСТВА УКРАЇНИ

Художник Володимир Юрчишин (1934–2010) залишив нам виразно самобутній і мистецьки яскравий творчий доробок. Фахівці відводять йому місце серед найвидатніших українських графіків ХХ ст., таких як Георгій Нарбут і Павло Ковжун.

У 2011 році родичі Володимира Юрчишина Степан та Іван Юрчишині (м. Львів) і донька Оксана Юрчишин-Сміт (м. Кембрідж) передали основну частину його творчого архіву (понад 700 одиниць) до Музею книги і друкарства України. У липні–жовтні 2015 р. в Музеї відбулася перша і, на жаль, посмертна персональна виставка графічних творів Володимира Юрчишина, а також працівники музею уклали каталог з назвою «Володимир Юрчишин: мистецтво книги» (К., 2015, 92 с., формат А–4, українською і англійською мовами, 177 іл., координація і матеріальне забезпечення Оксани Юрчишин-Сміт). В окремі розділи каталогу зібрані надбання з художнього оформлення книжок, декоративно-шрифтові композиції, серійні і станкові твори, макети. Бібліографія показує, що за життя Володимира Юрчишина було видруковано лише чи не три статті про його новаторську, широко відому і визнану творчість в оформленні книжок: «Одержимість» Христини Саноцької («Образотворче мистецтво». 1999, № 3, 4) ; «Книжкове мистецтво Володимира Юрчишина» Олени Загаєцької («Образотворче мистецтво». 2008, № 4) ; «Шевченківські видання Володимира Юрчишина» («Українське мистецтво: матеріали, дослідження, рецензії». 2013, вип. 13). Як написали у вступному тексті

упорядники, каталог вперше дав цілісне уявлення про творчість Володимира Юрчишина.

5 вересня 2015 р. в експозиції виставки відбулася наукова конференція, присвячена пам'яті Володимира Юрчишина. У конференції взяли участь художники, котрі добре знали Володимира Юрчишина і допомагали йому у видавництвах створювати «юрчишинські» книжкові шедеври, а також дослідники його творчості. Зінаїда Тарахан-Бережа у своїй доповіді відзначила сумлінну діяльність Оксани Юрчишин-Сміт у справі збереження та документування творчої спадщини її батька, адже і виставка, і впорядкування каталогу, і наукова конференція відбулися завдяки її безпосередньої участі.

Коли розпочалася робота з готування до друку доповідей, що були виголошені на конференції, то згадалося, що у приватній колекції Оксани Юрчишин-Сміт знаходяться неопубліковані оригінали творів Володимира Юрчишина, листи та фото. Поступово виникла думка, щоб залучити і такі матеріали до майбутньої книжки і видати її, як і каталог, форматом А-4 у подібному ж оформленні. Так сформувалася друга книжка музею про Володимира Юрчишина з назвою «Пам'яті Володимира Юрчишина. Статті. Спогади. Листи» (132 с., понад 100 іл., 31 фото, анотації до статей та спогадів українською і англійською мовами, координування проекту і матеріальне забезпечення Оксани Юрчишин-Сміт). У цій книжці репродуковано не лише ту графіку, котра не увійшла до каталогу, але й мало знане малярство Володимира Юрчишина, символічне і загадкове, але легко впізнаване і за стилем, і за властивим цьому майстрові змістом.

Збірка характерна й тим, що вмістила життєпис – «Основні дати життя та творчості» Володимира Юрчишина. У статтях змальовано привабливість постаті художника і уподібненість до іконописних образів та образів з народнопісенної творчості і поезій Тараса Шевченка (Тетяна Андрущенко), окреслено особливості оформлення видань творів Тараса Шевченка (Олена Гомирева), дано формотворчий (Ігор Дудник) та історичний (Віталій Мітченко) аналізи шрифтів, охарактеризовано світоглядні та естетичні інтегралі творчого стилю як ідентифікацію національної прихисті (Роман Яців). У спогадах Олексія Базилевича, Сергія Білоконя, Миколи Компанця, Зінаїди Тарахан-Бережи, Василя Шпака висвітлено окремі факти з життя і творчості Володимира Юрчишина, котрі змальовують його живий образ надзвичайно обдарованого художника, творця «юрчишинських» орнаментів і шрифтів, за якими можна впізнавати Україну. Василь Чебаник назвав творчість Володимира Юрчишина «вишиванкою для України», а Василь Перевальський у своєму спогаді-реквіємі глибоко пірнув у емоційні тонкощі життєвого і творчого шляху, дав розгорнутий аналіз «юрчишинського» стилю у графічному мистецтві, а також

означив висновки і застереження для його послідовників: *«Творчість Володимира Юрчишина є цілком оригінальним яскравим національним явищем і не обмежується відтинком часу, коли художник працював. На його творчості можна і потрібно вчитися, але небезпечно наслідувати, бо графіка Юрчишина надзвичайно індивідуальна, сповнена невлотимих особистісних нюансів. ...Його мистецький досвід обов'язково знайде відгос у подальших творчих пошуках українських і зарубіжних художників-графіків».*

Окрему картину до життя і творчості Володимира Юрчишина дають листи Стефанії Гебус-Баранецької, Олександри Данченко, Якіма Запаса, Юрія Меженка, Володимира Овсійчука, Василя Перевальського, Павла Попова, Віри Свенціцької. Листи засвідчують, що Володимир Юрчишин був визнаний як нове слово в графіці та конструюванні книжок ще у молоді роки. Показово, що такі авторитетні метри книгознавства як Юрій Меженко і Павло Попов звертаються до нього дуже шанобливо, як до рівного собі, а в книжковому мистецтві визнають його вище себе.

Книжка, що присвячена пам'яті Володимира Юрчишина, виготовлена в друкарні «Майстер книг» наприкінці 2018 року і разом з каталогом виставки в однотипному оформленні Оксани Здор, у якому домінують юрчишинські орнаменти й шрифти, задокументувала для сучасників і на майбутнє національно-самобутню книжково-графічну творчість Володимира Юрчишина.

ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ Василь Євдокимович

народний художник України

доцент

академік-секретар відділення образотворчого мистецтва

НАМ України

дійсний член (академік) НАМ України

завідувач кафедри графічних мистецтв НАОМА

ЮРІЙ ГАЛІЦІН. ІЛЮСТРАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО

Дорога художника-графіка Юрія Галіцина (1964 – 2012) до професійного мистецтва була довгою, звивистою і нелегкою. Після школи встиг вивчитися на професійного інструментальника, відпрацювати за фахом на авіаційному підприємстві, відслужити у Військово-Морському Флоті і, нарешті, вступити на кафедру графіки Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова (тепер Поліграфічний інститут НТУУ "КПІ" ім. І.Сікорського).

Син визначних українських особистостей, (математика Анатолія Галіцина і філолога Лариси Мірошниченко) Юрій в дитинстві поєднував навчання у школі з уроками гри на скрипці та заняттями з малювання. Різносторонність захоплень сприяли розвитку багатогранності його творчої особистості, поглибленню розуміння тенденцій розвитку сучасного мистецтва.

Творення мальованих і гравірованих ілюстрацій, численних книжкових знаків-екслібрисів, логотипів, емблем, сучасних гербів, рисованих портретів, сюжетних рисунків і пейзажів – стало сенсом і суттю його життя.

Надзвичайно цікавою і унікальною в українській графіці є створена 1994 року рукою Юрія Анатолійовича яскраво мальована карта "Україна", де минувшина і сьогодення нашого народу переплітаються у гумористично поданих сюжетних зображеннях. Карта-образ України, збільшена до розмірів панно, бадьорила дух і надихала учасників другого "Українського Майдану" у сміливому відстоюванні прав гідності і свободи людини. Щасливими у вільній праці і відпочинку зображені на просторах Криму і Донецького басейну мирні громадяни України. Підступної агресії і страхітливих подій тоді ніхто не передчував. "Олюдження" намальованої карти України розмаїттям багатофігурних сюжетних зображень стало вдалою спробою духовного образного осягнення сутності своєї батьківщини-миротворця.

Юрій багато читає. Як ілюстратор, він долучається до популяризації творчості Гете і Данте. Створює цікаві гравюри до оповідання Елізабет Уейн "Вогонь". Символічно, що за ці ілюстрації 1993 року в м. Лос-Анжелесі його відзначено премією Л.Рона Хаббарта "Ілюстратори майбутнього".

Юрій Галіцин – природжений графік. Як рисувальник і гравер він шанує площинність графічного аркуша, ретельно опрацьовує силует зображення, пов'язує його з форматом, активно прагне виразності, використовує властивості різнохарактерних ліній і плям. Для втілення романтичних образів, навіяних українською і світовою літературою, природнім був вибір гравюри на пластику, яка своєю сутністю вибирання білого із темноти фону сприяє втіленню романтичних уявлень.

Він збагатив гравірований український книжковий знак новими художньо-технічними прийомами й сюжетами, що потребує окремого дослідження. З властивим його натурі захопленням він, одним з перших в Україні, розробив цілу серію оригінальних виразною образністю логотипів, а особливо – знаків-символів без слів, названих лого-персонажами. Лаконізм, художня довершеність, оригінальність потрактування форми зображень різних представників фауни, які у світовій геральдиці мають стале символічне тлумачення, зробили ці знаки унікальними. Зразки емоційних образів лева, вепра, бика, орла, оленя, собаки, kota, черепахи (з цікавими варіантами

пластичних вирішень) засвідчили високий рівень володіння автором графічною культурою і комп'ютерними технологіями. Роботи, створені з адекватним відчуттям вимог нашого часу, були помічені суспільством, їх автор отримав багато відгуків захоплення. Вони пам'ятаються вражаючою життєвою силою експресивності і новизною довершеної стилістики. Зроблене ним знаходило приязний відгук у колег в Україні і поза нею, бо було суголосне з новими задачами сучасної графіки.

Спершу може здатися, що кольорові ілюстрації до вірша-казки Івана Неходи "Чому у лисиці найкращий хвіст?" (туш, акварель, 1991) та до українських народних казок і легенд (туш, акварель, 1993), гравюри до епічної поеми Й.В.Гете "Рейнеке-лис" й різностильові екслібриси-гравюри для Богачевської Марти і Хомяка Ростислава, R.Jurelionio, Riet De Haas, J.Frras, Mario De Filippis (90-і рр.), а також веселе зображення карти "України" (туш, акварель, 1994), графічні образи козаків-запорожців та чудові незвичні логотипи й лого-персонажі (2006–2012) – створені різними художниками. Для нас це – промовисте свідчення про вміння художника ставити й вирішувати складні мистецькі завдання різностильового характеру. Творчий задум художника завжди втілювався у реалістичних формах. Це було характером і смислом його творчих устремлінь, його філософією й естетикою сприйняття дійсності та відтворення її в художніх образах.

Був неவிбагливим у побуті і скромним у колі своїх колег. А тому першою персональною виставкою неповторного і творчо активного графіка стала виставка посмертна, а багато достойних циклів ілюстрацій Юрія Галіцина до дитячих книжок ще чекають на свого видавця.

З великим обширом творчості Юрія Анатолійовича Галіцина, талановитого художника-графіка і достойної шани людини, ми ще тільки починаємо знайомитися...

ПИЛИПЕНКО Іван Якович

заслужений діяч мистецтв України

доцент

керівник Майстерні живопису і храмової культури ім. Миколи Стороженка

НАОМА

МИКОЛА СТОРОЖЕНКО ЯК ІЛЮСТРАТОР ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Живописець, майстер монументального живопису, педагог, фундатор майстерні живопису і храмової культури в НАОМА, Микола Стороженко реалізував себе і як книжковий графік. Для ілюстрування брав твори класичної

літератури, сучасних письменників, народні казки – майже 40 різноманітних за жанрами і темами видань. Для кожної книги художник зумів знайти своє рішення, свій особливий графічний підхід. Виконані в різних техніках, вони обрані виключно за єдиним критерієм – інтерес до літературного першоджерела.

«В катакомбах» (останній драматичний твір Лесі Українки, 1905) полонив художника віртуозною майстерністю побудови діалогів, в яких до найтонших деталей прописано психологічний стан дійових осіб. В поемі мало внутрішнього руху, дію побудовано на антагоністичному зіткненні поглядів, боротьбі двох ідей. Постаті головних героїв, Єпископа і Раба-неофіта, підняті письменницею до символів – воля і рабство. М. Стороженко робить цю протиставну пару Лесиних символів ключовою в ілюструванні видання 1969 року. Вишукані і точні, немов скульптурні фризи, ілюстрації до драми виконані в техніці монотипії. Художник не дублює текст, ретельно шукає максимально лаконічне пластичне вирішення графічними засобами. Він зупиняється на парних ілюстраціях, розміщених на розвороті. Обидва малюнки неодмінно пов'язані змістом і відбивають кульмінаційні моменти поеми. Фігури подано лінійно, відсутність тла лише підкреслює енергію динамічних силуетів. Скупі жести спрямовують око глядача на композиційний вузол, розкривають смисл дії. Таке ощадливе використання лінії, що тримає велику художню форму, знаходимо в монументальних творах М. Стороженка. Риси монументальності помітні в характері розміщення постатей, в яких живий рух подано з великою часткою умовності, подібно до давніх рельєфів. Портрет Лесі Українки на авантитулі майстер вирішує інакше, ніж ілюстрації в книзі. Він спирається на канонічне фото письменниці, та завдяки деталізації створює ліричний образ сильної духом людини: «А я піду за волю проти рабства, я виступлю за правду проти вас!».

ПШЕНИЧНА Мирослава Василівна

*старший викладач кафедри графіки Видавничо-поліграфічного інституту
НТУУ «КПІ» ім. І.Сікорського*

ТВОРЧІСТЬ ВОЛОДИМИРА ГОЛОЗУБІВА ЯК НОВІТНЄ ЯВИЩЕ МИСТЕЦТВА КНИГИ 1970 – 1990-Х РОКІВ

Ілюстрування книжок для дітей було постійною роботою і найбільшою пристрастю визначного українського мистця, фанатично закоханого у мистецтво книжкової графіки Володимира Голозубіва (27.09.1926, Київ – 27.11.2000, там само). 33-річним він закінчив Київський художній інститут і

вийшов на дорогу професійного мистецтва, а позаду лишився важкий шлях юнака-воїна, яким солдат Голозубів пройшов до Берліна. Він був дивовижно талановитою, а не менше і скромною людиною. У творчому усамітненні розробив унікальну тоді систему конструювання та ілюстрування дитячих книжок. І можна вважати за велике щастя, що в українському видавництві дитячої літератури, згодом названого «Веселкою», тоді працювали люди, котрі насмілились дати дорогу новому принципу ілюстрування і макетування книги для найменших читачів. Це був короткий час так званої «хрущовської відлиги», яким дуже ефективно скористалась, особливо у книговидавничій справі, національно свідомо українська інтелігенція.

Почала активно розвиватися національна книжкова графіка. Володимир Васильович Голозубів ілюстрував присвячені дітям твори визначних, переважно українських, сучасних і давніх письменників, але з особливим ентузіазмом працював над комплексним оформленням видань українського дитячого фольклору – казок, пісень, прислів'їв, загадок та оповідок. Він розробив принцип книжкового макету, що давав маленькому читачеві можливість простежити в часі за вчинками кожної дійової особи казки, оповідки тощо і самому усвідомити, кому із зображених симпатизувати. За допомогою численних, у більшості мініатюрних, філігранних зображень, мистець розвиває дитячу уяву і фантазію, розширює світогляд, прищеплює любов до праці, вводить дитину у світ народної звичаєвості, етики і моралі, навчає добру, виховує благородство. Його творчість як ілюстратора дитячих книжок будувалась на основі вивчення народного мистецтва і культурних та звичаєвих традицій українського народу. Вже з кінця 1960-х років ілюстровані ним видання вирізнялась особливим, лише йому притаманним стилем. Для вітчизняного мистецького середовища «голозубівський» стиль швидко став звичним, а європейські мистці були вражені новизною і досконалістю художньої мови українського графіка. Члени журі Міжнародної книжкової бієнале-конкурсу у Братиславі 1971 року відзначили Володимира Голозубіва найвищою нагородою – «Золотим Яблуком» за національний колорит і самобутність ілюстрацій до тоненької дитячої книжки «Два півники». 1977 року на Міжнародному конкурсі «Мистецтво книги» у Ляйпцигу його було за однойменне видання нагороджено бронзовою медаллю. Прикро констатувати, але ці важливі нагороди європейського значення не були удостоєні уваги у своїй країні.

Володимир Васильович і далі продовжував працювати з неменшими творчим завзяттям і любов'ю до останнього, буквально, подиху. За життя його не було відзначено жодною державною нагородою, що додавала б хоч децицю до мізерної пенсії, якою він перебивався будучи хворим. Лише під кінець життя

приватне видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» підтримало фанатичного мистця самітника виданням у 1997 році книжки «Рукавичка» з його ілюстраціями. Це красиве подарункове видання 1999-го року на Всеукраїнському конкурсі «Художник і друкарство» було відзначено Першою премією.

Хоч Володимир Голозубів не був педагогом, не має безпосередніх учнів та прямих послідовників, проте і тепер, через півстоліття, відчутний його, одного з найкращих майстрів мистецтва української дитячої книги ХХ ст., вплив на визначальні шляхи розвитку національної книжкової і журнальної графіки.

СМІРНОВА Дарія Андріївна

магістр

художник-графік

ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ В ІЛЮСТРАЦІЯХ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

Питання створення серій ілюстрацій до художніх видань відіграло значну роль у професійній діяльності видатного художника-живописця, графіка і педагога, багаторічного керівника майстерні живопису та храмової культури Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ) Миколи Андрійовича Стороженка, який високопрофесійно володів унікальними, у тому числі – авторськими, – мистецькими техніками. З надзвичайно великим успіхом, позитивним мистецьким і ринково-споживацьким резонансом Майстер застосовував їх у процесі роботи над самобутніми творами у галузях станкового, монументального живопису, а також книжкової графіки. Зразу пригадуються слова Миколи Андрійовича про те, що, на його думку, діяльність мистця має бути спрямована на те, щоб краса настільки оволоділа світом, щоб остаточно мала змогу витиснути все зло і ненависть з оточуючого буття. Також важливим моментом мистецької творчості М.А. Стороженко вважав прагнення художника брати приклад з досконалості незбагнених, прекрасних і довершених природних форм.

Значну увагу Микола Стороженко приділяв оформленню друкованих видань: за його переконаннями, ця творча галузь надає надзвичайно плідне підґрунтя для синтезу мистецтв, поєднуючи слово і лінію, літературу та образотворче мистецтво. Так, у різні роки ХХ – ХХІ століття він проілюстрував такі книжкові видання, як «Болгарські народні казки» (1976 – 1978 рр., папір, гуаш), «Українські народні казки» (1981 – 1985 рр., ДВП, холодна енкаустика).

Створив дивовижні, вражаючі серії робіт до творів Михайла Коцюбинського («Іванко та Чугайстер»; «Фата Моргана» рр., 1976 р, папір, туш, перо), Панаса Мирного («Серед степів. День на пастівнику», 1981р., папір, літографія), Івана Франка («Сонети», 1983р., папір, туш, перо), Лесі Українки («В катакомбах», 1969р., офорт, резерваж, суха голка) та інших майстрів слова. Всього книжок було проілюстровано біля сорока.

Ці ілюстрації ще за часів життя Миколи Андрійовича стали легендою, класикою ілюстративного оформлення книг. Враховуючи його потужний творчий доробок у цій сфері, художнику свого часу було присуджено Державну Премію Української РСР імені Т.Г. Шевченка (1988 р.).

Завдяки наполегливій, самовідданій і багаторічній праці Миколи Стороженка побачило світ неперевершене видання «Кобзар» Тараса Шевченка (1985 – 2004 рр., ДВП, авторська техніка), ілюстроване, доповнене Миколою Андрійовичем глибоко філософськими есе-роздумами та передмовою. Трохи згодом, 2009 року, вийшла друком книга мистця «Мій Шевченко», також був створений фільм «Шевченко Стороженка». Пізніше, 2010 року, академік став лауреатом конкурсу «Мистецтво книги України», отримав Диплом ім. І. Федорова за книгу «Мій Шевченко».

На наше переконання, можна повністю погодитися з роздумами щодо особливостей творчості М. Стороженка на ниві книжкової графіки, якими поділився народний художник України Василь Лопата: унікальність видання, проілюстрованого Миколою Андрійовичем, полягає як у народженні досконалих «картин-ікон-ілюстрацій», виконаних в техніці темперного живопису, так і у наданні філософських, високодуховних коментарів-роздумів, які ніби запрошували читача ще більш глибоко зануритися у світ Духу і Мистецтва. Саме ця риса творчості М. Стороженка як художника-ілюстратора яскраво виражена у фактично всіх ілюстраціях, народжених його генієм.

СОВА Ольга Сергіївна
кандидат педагогічних наук
старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
НПУ ім. М.П.Драгоманова

ГРАФІЧНИЙ РОМАН – ВІЗИТІВКА СУЧАСНОСТІ

Цьогорічний Болонський книжковий ярмарок, який відбувся на початку квітня, висвітлив сучасні тренди у видавничій справі. Світові видавництва усе більше акцентують увагу на візуальній книзі, тобто виданні з мінімальною

кількістю тексту або взагалі без нього, проте максимально проілюстрованому. Популяризується новий спосіб читання – через сприйняття графічної інформації. Провідні американські, східні та європейські видавці активно працюють над розвитком нового літературно-художнього жанру – графічного роману (графічної новели).

Графічний роман – це один з різновидів коміксу, що являє собою об'ємне (більше 50 сторінок) видання, сюжет якого розкривається через візуальні зображення з мінімальним використанням тексту, який відіграє допоміжну роль. На відміну від класичних коміксів малого формату, що видаються періодично й мають продовження сюжету (зазвичай це пригоди супергероїв), графічний роман є повноцінним і завершеним літературно-художнім твором з багатогранним захоплюючим сюжетом, який розрахований на дорослу аудиторію. Вперше графічні новели з'явилися у другій половині ХХ ст., проте з часом не втратили своєї популярності, а, навпаки, стрімко розвиваються по всьому світу.

За стилістикою виконання ілюстрацій графічні романи поділяються на такі школи: американська, європейська – франко-бельгійська (BD - La Bande Dessinee), японська (Гекіга), латинська – до якої відносять роботи італійських, іспанських і латиноамериканських авторів.

В Україні цей візуальний різновид видань лише починає розвиватися. Проте на сьогодні вже маємо декілька прикладів сучасної вітчизняної графічної новели:

- «Даогопак» – повноколірний роман про козаків у трьох частинах (художник О. Чебикін) (2012-2018 рр. видання);
- «Діра» – мистецький проект донецького художника, який змальовує власне перебування у полоні ДНР (автор С. Захаров) (2016 р. видання);
- «ВОЛЯ: The WILL» – серія фантастичних графічних романів в жанрі альтернативної історії (художники О. Бондаренко, М. Богдановський, О. Опара та інші) (2017-2018 рр. видання);
- «Безхвоста» – графічна повість для дітей 6-9 років (художник Я. Гавриш) (2018 р. видання).

Отже, проведений аналіз за окресленою темою виявив актуальність у сучасному видавничому просторі такого явища як графічний роман, який усе більше приваблює поціновувачів та художників-ілюстраторів.

ХАРЧЕНКО Поліна Вагіфівна
кандидат педагогічних наук
старший науковий співробітник
учений секретар відділення теорії та історії мистецтв
НАМ України, доцент

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ В ОФОРМЛЕННІ СУЧАСНИХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ

Питання поєднання різних мистецьких мов, інтеграції, синтезу мистецтв має глибокі історичні коріння, адже окремі його аспекти порушувалися у працях мислителів давніх часів, зокрема Аристотеля і Леонардо да Вінчі. У подальшому вивченні синтезу мистецтв, дослідниками відзначалося підвищення рівня наукової уваги до цього питання саме на зламі епох, у кризові моменти розвитку культури. Про це свідчать праці Т. Адорно, М. Бердяєва, Ю. Борева, В. Ванслова, О. Веселовського, М. Гіршмана, М. Кагана, Г. Лессінга, П. Флоренського, І. Хангельдієвої та ін.

У багатоаспектних умовах сучасного культуротворення поєднання різновидів мистецтв має значну питому вагу в різних мистецьких галузях. Ця проблематика набуває актуальності також і при створенні сучасних друкованих видань, втілюється у книжковій графіці, графічному дизайні, на практичному й теоретичному рівні враховується у процесах художньо-поліграфічного оформлення друкованої продукції, а також в процесах професійної підготовки майбутніх фахівців у згаданій сфері. При цьому, як відомо, високопрофесійне використання різних мистецьких мов в єдиному творі – поєднання творчого задуму творця тексту із оформленням видання художником, ілюстратором – значно підвищує художню цінність друкованого видання.

Завданням усіх учасників книговидавничого процесу є майстерне поєднання форми й змісту художнього образу, створення такого цілісного, яскравого, досконалого і, водночас – сучасного друкованого видання, яке буде спроможне зацікавити потенціальну цільову аудиторію – тих, хто має придбати його і ознайомитися зі змістом, отримуючи позитивні естетичні емоції в процесі сприйняття інформаційного матеріалу. Нині шляхом вдалого поєднання сучасних технік друку із усталеними, класичними вимогами до здійснення високопрофесійної видавничої діяльності, високі вимоги до створення сучасних друкованих видань знаходять досконале втілення у таких вітчизняних видавництвах, як «Видавництво Старого Лева», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Наш Формат», «Книголав», «Віват» та інших, які упродовж багаторічної практики здобули самобутні композиційно-графічні типи оформлення.

Отже, високомайстерно виконане друковане видання – це є унікальний феномен єдності різних мистецьких мов: слова, лінії, кольору тощо. А у наш час до цього долучаються новітні засоби їх застосування, зокрема сучасні комп'ютерні техніки й технології.

***ШЕВЧЕНКО** Мирослава Євгеніївна
аспірантка ІПСМ НАМ України*

КНИЖКОВА ГРАФІКА 1960-Х РОКІВ: ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ

Кожне нове покоління по-новому аналізує та трактує історію, переосмислює культурне надбання та переглядає мистецтво з новим поглядом на нього. З приходом незалежності і дотепер, відбувається кардинальне, вже не заангажоване ідеологією, переосмислення графічного мистецтва ХХ століття, оскільки воно потребує об'єктивної оцінки та нового аналізу. З приходом так званої “відлиги” художники відчували першу свободу, перші пошуки художніх орієнтирів та більш поглиблене знайомство з культурами поза кордонами Радянського Союзу, в той же час з'явилася можливість більш вільно занурюватись у своє коріння, у традиційне, народне мистецтво. Що в свою чергу було основним стрижнем творчості багатьох художників-шістдесятників.

Період з 1950-х по 1970-ті роки ознаменувався неабияким розквітом графічних технік, стильових якостей, новими пошуками творчого виявлення. Ці тенденції відрізняють книжкову графіку від попереднього періоду 1930-1950 років, характерними рисами яких, була наближеність графіки до станкового живопису, та обмежений спектр застосування графічних технік, де художники надавали перевагу літографії, туші, графіту. У книжковій графіці початку 60-х років особливої популярності набуває естамп. Художники надали новий сенс і звучання лінориту та деревориту, як узагальнюючої декоративної плями, здатної створювати різноманітність між тональними масами, фактурами. Також на початку 60-х років окремі майстри звертаються до монотипії та літографії, а технікою офорту активно почали користуватися в кінці 60-х років.

Книжкова графіка піддається новим експериментам у художньому вираженні. Графіки проявляли інтерес і зверталися до художників кінця ХІХ – 20-х років ХХ століття. Ці впливи віддзеркалилися в манері та стильових особливостях художників-графіків.

ЮР Марина Володимирівна
кандидат мистецтвознавства
провідний науковий співробітник відділу теорії та історії культури
ІПСМ НАМ України

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ «ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ»

Шеститомна «Шевченківська енциклопедія» є результатом праці науковців різних інституцій України протягом 20 років. Започаткована як проект в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка В.С.Бородіним, завідувачем відділу шевченкознавства та продовжена його наступницею В.Л.Смілянською на цій посаді. Як керівник проекту, метою якого було підготувати й видати до 200-річчя від дна народження Т.Г.Шевченка іменну енциклопедію, В.Л.Смілянська співпрацювала з редакторською групою, що відповідала за літературні гасла та гасла, що висвітлювали діяльність Т.Шевченка як художника, а також образотворчої шевченкіани. Було розроблено інструкції щодо різних форм підготовки матеріалів видання. Художнє оформлення також потребувало концепції, яку розробляла автор даного матеріалу. Було переглянуто різні подібні видання в Україні та за кордоном, оцінено ефективні та неефективні прийоми у репрезентації візуального матеріалу (дизайні), а саме не співпадіння тексту статті з ілюстрацією, яка могла розміщуватися довільно на полях.

Принциповою позицією в ілюструванні енциклопедичних статей було органічне поєднання тексту та фотографій, ілюстрацій, вмонтованих у місці, де вони візуалізують ті чи інші висловлювання. Відтак стаття набувала цілісного виразу і сприйняття. Важливим було рішення щодо оформлення біографічних статей, в яких окрім фотопортрету художника, поета чи інших діячів, додавали один або декілька їх творів, що знову ж таки, уможливило найповніше представлення текстової та візуальної інформації про конкретну особистість. Цей підхід є новаторським і не практикувався в інших аналогічних виданнях.

Що стосується художньої спадщини Т.Г.Шевченка, яка поєднує завершені твори і підготовчі рисунки, начерки, ескізи, було прийнято рішення про оформлення кожної статті відповідним за назвою твором, але найбільш виразні, що демонструють майстерність та новаторство художника, репродукувати у кольорі — у спеціально вшитій у загальну конструкцію кожного тому вкладці з глянцевого паперу для друку кольорових зображень. Таким чином текстова частина енциклопедії, її біографічні, вузькогалузеві, теоретичні статті містила ряд ілюстрацій, які мали й повторне застосування через проблематику, що в них вирішувалася. Разом з тим, прийнято рішення

ілюструвати творами Т.Шевченка заголовні букви (алфавітний порядок), під якими об'єднувалися статті, але вони були однаковими у кожному томі, таким чином підібрано шість ілюстрацій. За таким принципом відібрано шість автопортретів Т.Шевченка (у хронологічному порядку), які прикрашали авантитул енциклопедій. І останнє, структуру кольорової вкладки розроблено так, щоб спершу показати твори Т.Шевченка, про які йдеться у відповідному томі, тобто, якщо том містить букви А-В, то і твори художника репродукуються за відповідними назвами. Далі у вкладці розміщували образотворчу шевченкіану за видами мистецтва — живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, скульптура. За ними подавали фото, що ілюструють теоретичні статті, наприклад «Кобзар», «Меморіальні дошки і пам'ятні знаки, присвячені Шевченку», «Пам'ятники Шевченку», «Плакати шевченківські», «Фалеристика шевченківська», «Філателія шевченківська», «Філокартія шевченківська», «Фототипічні, факсимільні та репринтні видання творів Шевченка». Кольорова вклейка мала 16 сторінок.

Загалом до енциклопедії увійшло 5800 ілюстрацій, 453 – на кольоровій вклейці. Репродуковано 840 творів Т.Г.Шевченка у відповідних статтях, 548 художників, які працювали на шевченківську тему у різних галузях мистецтва увійшли до даного видання. Окрім художнього редагування, мала обов'язок із збору власне ілюстративного матеріалу, який люб'язно надали для фотографування Національний музей Тараса Шевченка, Національний художній Музей України, Національний музей народного декоративного мистецтва України, Музей Т.Г.Шевченка у Каневі, Кімната-музей Т.Г.Шевченка у Львівському палаці мистецтв, бібліотеки Національної академії образотворчого мистецтва, Київського інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М.Бойчука, Національної спілки художників. Зібраний матеріал обробляла у графічних редакторах, далі надсилала верстальнику. Підписи під ілюстраціями також необхідно було узгодити, оскільки у мистецтвознавчій літературі і каталогах творів художників прийнято подавати назву твору, рік, техніку. В Енциклопедії, яка дотримувалася хронологічного викладу матеріалу, варто було змінити тенденцію, тому запропонувала дотримуватися вже визначеного в аналогічних закордонних виданнях підходу, а саме: назва твору, матеріал, техніка, рік. Що є логічним.

Підсумовуючи сказане, можна констатувати, що «Шевченківська енциклопедія» за рівнем наукового підходу до написання статей та художнього оформлення відповідає сучасним закордонним аналогам та репрезентує нову рецепцію творчості художника і поета Тараса Шевченка. У 2017 р. дане видання відзначено «Державною премією України у галузі науки і техніки».

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ДШМ ім. С.Турчака – дитяча школа мистецтв ім. С.Турчака

ІПСМ НАМ України – Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

НАМ України – Національна академія мистецтв України

НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

НПУ ім. М.П.Драгоманова – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

НСХУ – Національна спілка художників України

НТУУ «КПІ» ім. І.Сікорського - Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»